

Engle og dæmoner

– et portræt af tegneren og kunstneren Niels Rønne Jønsson

Af John V. Jensen

The Gunman, 2012.

Himmel og helvede, En træet og modløs engel, Diktatoren og The gunman er blandt de pirrende titler på nogle af Niels Rønne Jønssons værker. Dystre titler måske, men hos Jønsson veksler det dødsensalvorlige med det humoristiske, det voksne med det barnlige, det autoritære med det anarkistiske. Mødet med Jønssons malerier efterlader et indtryk af en lurende katastrofe, men giver samtidig også et indtryk af uskyld og måske et håb om, at katastrofen kan afværges. Modsætningerne mellem titlernes og motivernes gru, intellektuel som motivisk, og så det tilsyneladende naive billedsprog, som malerierne er udfærdiget i, skaber en virkningsfuld effekt. Det alt andet end uskyldige bliver uskyldigt og omvendt. Jønssons malerier er således små eksempler på, at lys og skygge, humor og alvor er hinandens uadskillelige følgesvende. Malerierne rummer nemlig en tvivl på den moderne verden, men samtidig giver de beskueren gennem det barnligt-humoristiske en mulighed for at indoptage tvivlen og leve med den, uden at den bliver ødelæggende eller alfortærende, og det er vel netop den slags, vi har kunst til.

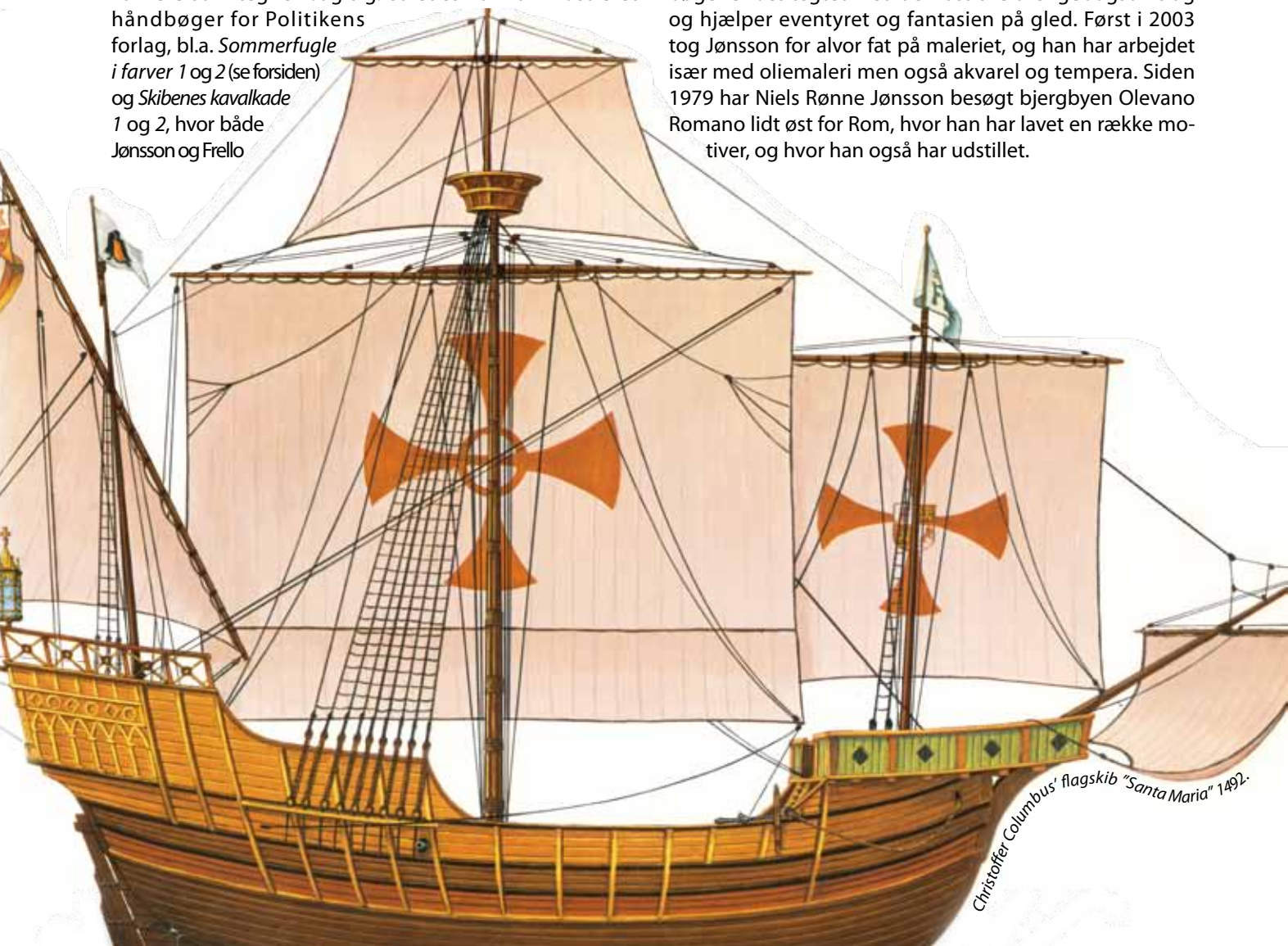
Elev af Otto Frello

Niels Rønne Jønsson var manden bag udstillingen i Kunstsalen på Rasmuseet i Oksbøl fra 31. august til 26. oktober 2014, hvor han udstillede sammen med kunsthåndværkeren Vibeke Ditlevsen.

Jønsson er født i Ordrup nord for København i 1941. I løbet af 1960'erne uddannede han sig til tegner på

Akademiet for Fri og Merkantil Kunst. Her var en af hans lærere tegneren og maleren Otto Frello, der siden blev både kollega, vejleder og ven. Otto Frello dansk maler født 1924 i Outrup. Kendt for sine fantasifulde og fabulerende malerier udført med stor teknisk færdighed. Otto Frello er rigt repræsenteret på Varde Museum. Jønsson har en lang karriere som tegner bag sig. Således har han illustreret håndbøger for Politikens forlag, bl.a. *Sommerfugle i farver 1 og 2* (se forsiden) og *Skibenes kavalkade 1 og 2*, hvor både Jønsson og Frello

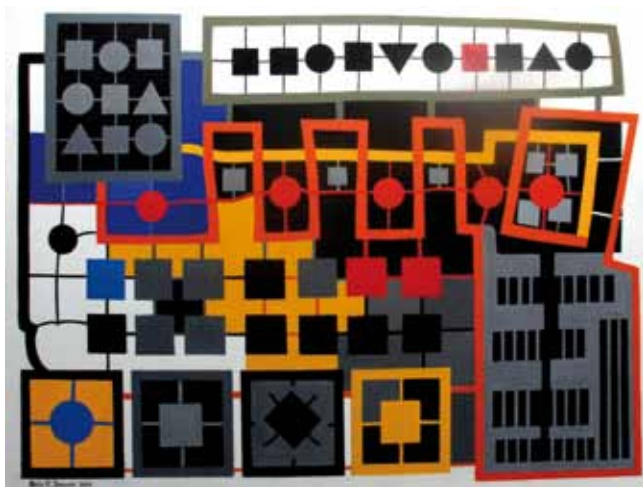
leverede tegninger. Desuden har han tegnet masser af tegninger til ugeblade, bl.a. Søndags BT. Niels Rønne Jønsson har selv skrevet børnebogen *Ørnen* og lavet illustrationer til børnebøger om bl.a. Niels Ebbesen og Tordenskjold, hvor fortællingen – og læserne – nød godt af tegnerens evne til at skildre og leve sig ind i fortiden. Stilen i disse bøger er beslægtet med de klassiske drengebogsomslag og hjælper eventyret og fantasien på gled. Først i 2003 tog Jønsson for alvor fat på maleriet, og han har arbejdet især med oliemaleri men også akvarel og tempera. Siden 1979 har Niels Rønne Jønsson besøgt bjergbyen Olevano Romano lidt øst for Rom, hvor han har lavet en række motiver, og hvor han også har udstillet.

Christopher Columbus' flagskib "Santa Maria" 1492.

Parti fra Olevano Romano, 2006.

Computerindmad, 2003.

Et smil og et stik i hjertet

Niels Rønne Jønsson er først og fremmest tegner og illustrator, men som andre tegnere fik han også lyst til at prøve kræfter med maleriet. Arbejdet som håndbogsillustrator bandt Jønsson til naturalismen, og netop maleriet gav en ny mulighed for at bevæge sig ind på andre områder. Da Jønsson i 2003 for alvor tog fat på maleriet, forlod han perspektivet og det plastiske – naturalismens tro følgesvende. I stedet tog han udgangspunkt i indmaden på en computer, hvor de elektroniske kredsløb blev til koloristiske ornamenter langt fra de sirlige håndbogstegninger. Der var dog stadig tale om yderst stramme kompositioner, men uden fortælling eller indhold. I de senere år er fortællingen igen kommet til at spille en afgørende rolle for Jønsson, og han har udviklet et både personligt og originalt udtryk i sine malerier.

Malerierne er små kommentarer til deres samtid, og Jønsson har selv fortalt, at flere af dem er blevet til, mens han under sit arbejde lyttede til musikken på radioens P2.

Under arbejdet blev han imidlertid afbrudt af Radioavisen, der efter hver time fyldte atelieret med nyheder om verdens tilstand. For en hastig, men også overfladisk betragtning kunne det måske derfor se ud som om, at Jønssons billeder var en revitalisering af 1970'ernes politiske kunst. Det er imidlertid en fejlslutning. Blandt de helt afgørende forskelle er farverne, der hos Jønsson både er stærke og mange, men også humoren og fraværet af en entydig politisk holdning, hvilket adskiller ham fra meget af 1970'ernes politiske kunst. Jønssons malerier rummer ingen moralisme, men tvinger snarere sindet til at forholde sig kritisk til den verden, som vi er en del af på godt og ondt. Hvad den enkelte beskuer så får ud af det, vil være individuelt, men det afgørende er, at malerierne vil os noget.

Jønssons billedunivers begrænser sig nemlig ikke til en flad politisk realisme. Tværtimod skaber han en virkelighedsdimension, hvor engle og djævlé er realiteter på linje med almindelige mennesker. Nogle vil, måske med henvisning til det umiddelbart naive billedsprog, kunne indvende, at det bare er pjat og kategorisere det som børnebogsillustrationer. Det kan der være noget om, men ved at befolke malerierne med fremmede væsner, åbner han op til et større virkelighedsrum, end vi almindeligvis opererer med, og som lader hånt om naturlove, psykologi og politik, der ellers er vor tids mest almindelige måde at forklare verdens tilstand på. Selv har Niels Jønsson sagt:

Hvorfor male engle som måske er uvirkelige og slet ikke findes? Nå ja, sandheden er vel, at vi ikke ved, om de findes eller ikke findes. For moderne mennesker er det vigtigt at vide og ikke nøjes med at tro. Vi vedkender os den videnskabelige metode, som har hersket siden oplysningstiden. Men der er stadigvæk meget, vi ikke ved og ikke kan få klarhed over, og derfor må henvisning til som et trosspørgsmål. Dette kunne for eksempel være spørgsmålet om engles eksistens. Et agnostisk skøn her kunne derfor lige så godt komme englenerne til gode som det modsatte. Vi kan ikke bevise, at de findes, og heller ikke, at de ikke findes. Uanset hvad svaret måtte blive, har jeg valgt at lade dem optræde som symboler på "det gode" som hjælper os mod "det onde" i mine malerier.

Det helt store tyveri, 2013.

En trætt og modløs engel, 2012.

Der er altså ikke tale om religiøse eller kristne billeder, selv om et af dem bærer titlen *Lysets engel går med glans* med en klar reference til salmedigteren B.S. Ingemann (1789-1862). Jønsson er en moderne tvivler, der er anfægtet over den dumhed, dårskab, som medierne flyder over med, men han er ikke nogen kyniker. Dertil er hans menneskeskikkelser og engle, ja selv hans djævle, alt for sympatiske. Jønsson tror på det "gode", men vejen dertil er stenet og besværlig. Jønssons malerier befinder sig således på den fine linje mellem det jubeloptimistiske og det jamrende. En balance hvor humoren og det uskyldige kæmper mod verdens fortrædeligheder, og som for det meste lykkes for ham, ikke mindst fordi Jønssons humor er veludviklet og kan omslutte kynismen, men uden at forfalde til en tom ironisk grimasse. Jønsson er tydeligvis anfægtet, men humoren

og det nærmest barnlige billedsprog er hans våben imod anfægtelserne, ironien og kynismen. Uden at banalisere vendes det uafvendelige og tragiske rundt og efterlader både et smil og et stik i hjertet men også en tro på det, som Jønsson selv kalder "det gode".

Engle og djævle, himmel og helvede

I Niels Rønne Jønssons malerier eksisterer engle og djævle, himmel og helvede. Mytologiske figurer og begreber, der, skulle man mene, tilhører en svunden tid. Imidlertid knytter Jønsson an til disse figurer, og han gør dem nærværende og menneskelige, fx *En trætt og modløs engel* (2012), der er udmattet af at arbejde i den gode sags tjeneste. Englen er såre menneskelig. Væk er de overmenneskelige træk, og tilbage er problemer med dobbelthage, stress og livsstilssygdomme. De ellers farvestrålende vinger ligner ikke rigtigt noget, der længere vil bære, og heller ikke lyren frister mere. Glorien sidder han med i hånden som et pandebånd den slagne sportsmand lige har hevet af. Til den mismodiges opmuntring sidder et par fugle og kigger nysgerrigt, som om de synes at forstå hans situation. Denne modstilling mellem det alt for menneskelige og det guddommelige er interessant, fordi Jønsson derved knytter an til et sprog, de fleste af os kender, men som vi er blevet belært om er mytologisk, og som i virkeligheden vistnok også er

noget gammelt sludder. Men, som sagt, skyldes det ikke, at Jønsson tilskriver englen og andre mytologiske væsner konkret eksistens, men ved at revitalisere englen og det mytologiske udvider han virkelighedsperspektivet, hvilket er et af kunstens store privilegier. For netop i det vellykkede kunstværk ophæves modsætningerne, og der er plads til både engle og djævl, himmel og helvede, fordi det vellykkede kunstværk er universelt. Dette har Niels Rønne Jønsson næppe tænkt på, mens han malede, men ved at bruge mytologiske forestillinger, som de fleste af os er helt fortrolige med, har han adgang til et sprog, der kan behandle det højtidelige, det gravalvorlige etc. Den måde, hvorpå Jønsson maler sine figurer med karikerede kroppe og ansigter, peger sammen med de klare farver i hans palet hen mod det humoristiske og det barnligt naive snarere end det dystre – og giver malerierne en spænding. I den forstand har Jønsson på sin egen beskedne måde fundet sit eget sprog, som er både personligt og originalt. Om maleriet *En træt og modløs engel* har Niels Jønsson selv fortalt:

... at når alt for mange af de daglige medienyheder blev for sørgelige og forfærdelige, så kunne trætheden og mismodet sænke sig, og det fik også indflydelse på malerierne. Hovedpersonen blev derfor en træt og mismodig engel, der har mistet modet og troen på det gode. Nogle mennesker vil måske have svært ved at tro, at engle kan have det sådan, men det kan jeg godt forstå, at de kan. Hvis jeg var en engel og skulle plante glæde og optimisme i en verden, der alt for ofte opfører sig så ringe som vores, ville jeg også have svært ved at holde modet oppe hele tiden, også selv om det var mit job og ansvar. Hvis altså engle kan stilles til ansvar?

I et andet maleri, *Brændpunkt* (2012) tager han igen fat i englenes krise. Her ses en engel, der er kommet lidt for tæt på det brændende kaos i en by, hvor landets diktator forsøger at styre befolkningen med magt og vold. Motivet kan lede tankerne hen på den græske myte om Ikaros, der under flugten fra Kreta kom for tæt på solen, faldt ned og slog sig ihjel. Hvor galt det går englen, ved vi ikke, men han er utvivlsomt i problemer. Under ham ses et scenarie,

der leder tankerne hen på Johannes' åbenbaring og dommedag. I kaos blandt kampvogne, soldater, eksplosioner stikker en hornet djævelignende figur sit hoved frem. Den (faldende) engel ligner imidlertid ikke én, der for alvor kan gøre noget ved problemer i brændpunktet.

Dommedagsprofetier kan enhver fremsætte, men igen får det dystre og det illusionsløse en modvægt i form af det tilsyneladende barnlige billedsprog. Det er let at se, at det gode og smukke er truet, når kampvognene og diktatorerne rykker ind, og som beskuerer stiller vi os

Brændpunkt, 2012.

selv spørgsmålet: må englen give op? Må det "det gode" kapitulere over for ondskaben? Englens pudsige ansigtsudtryk, de farvestrålende englevinger men ikke mindst de pink strømper og englens gule klædedragt kalder smilet frem og giver alligevel billedet et skær af noget forsonende, hvorved tvivlen, kynismen og modløsheden ikke blot holdes i skak, men bliver noget vi kan leve med som en del af os selv, og som ikke længere kun er deprimerende og destruktivt.

Ondskab og humor

Forklædt som pæn mand (2013) er et andet af Niels Rønne Jønssons malerier, der var udstillet i Oksbøl. I forbindelse med udstillingen ledsagede Jønsson dette billede med en lille historie, der stammede tilbage fra drengeårene i Ordrup. På billedet ser vi en folkemængde af tilsyneladende almindelige mennesker, men vi ser også en engel og i nederste højre hjørne en mand med en attachémappe. Og ser vi nærmere på ham, adskiller han sig fra mængden ved at have spidse ører, gusten ansigtsfarve, et skulende blik, og så er han velklædt med frakke og slips. Jønsson fortæller:

I min bestræbelse på at male engle, faldt jeg over begrebet "at være pæn". Da jeg var barn, sagde min mor ofte om en eller anden, at han var "sådan en pæn mand". Og det betød for det meste, at han var borgerlig, tillidsvækkende, pæn og kedelig. Nej – måske ikke kedelig men i det mindste helt ufarlig. Min mor var ikke til det outrerede og kontroversielle. Men hun vidste jo ikke alt om "pæne mænd". "Pæne mænd" gjorde et vist indtryk på mig. Skønt ikke altid som nyttige rollemodeller, men som interessante studieobjekter, hvor det pæne og ufarlige ikke altid holdt stik. "Pæne mænd" klædte sig næsten ens. Pressefolder, ren skjorte og slips. Pudsede sko. Ingen skæve hæle. Måske havde det noget at gøre med deres job. Men ikke kun på jobbet så de pæne ud. Nogle var altid "pæne". Næsten. Englen på billedet har netop spottet en "pæn mand" i folkemængden, som forsøger at dække over noget mindre "pænt".

Englen er udfordret og i alarmberedskab, og selvom de "almindelige" mennesker er flest, virker harmonien alligevel svækket. Maleriet kan ses som et billede på menneskesindet, der kæmper mellem kærligheden og det destruktive, eller som et billede på verden fanget i den samme konflikt. Hvem, der får overtaget, og hvem der besejrer den anden, er uvist. Maleriet kan også ses som et portræt af mennesket, der holder aggressionen og de sjælelige kræfter i ave bag den "pæne" facade, men når masken falder, afsløres mennesket som et vilddyr, der står fremmed overfor at vise skånsel mod sin egen art. Som de øvrige malerier er også *Forklædt som pæn mand* umiddelbart troskyldigt, hvilket igen skyldes Jønsson billedsprog, der indikerer noget barnligt og tillidsvækkende, men når man ser nærmere på det, bliver man mindet om, at det desværre ikke er alle, der har gode hensigter – heller ikke selvom de har taget pænt tøj på. Igen holder Jønsson humoren op mod ondskab og slette hensigter, og billedet balancerer mellem det konstruktive og det destruktive.

Et andet maleri, som også kort skal omtales i denne sammenhæng, er *Mobning, anderledes* (2010). Titlen antyder et velmenende, men også meget forudsigeligt social-realistisk tema, men i kraft af Jønssons særlige stil får han med humoren fortalt den gamle historie om usikkerhed og mobning på en ny måde. Det ses ikke mindst i maleriet *Mobning, anderledes*, hvor et pudsigt og lidt mellemfornøjet væsen betragtes af landsbyens indbyggere, der ligeledes ser løjerlige ud. Det pudsige væsen i billedets forgrund kunne være en dreng og skiller sig ud ved at have nogle store spidse ører. Motivet, der understreges af titlen *Mobning*, fylder beskueren med det ubehag, der ofte er forbundet med at være anderledes. Mobbekampagnen synes imidlertid at være anført af en rovdysagtig ged, der selv ser temmelig komisk ud, som den stiller sig an med tungen ud af munden. Maleriet handler måske om, at de, der peger fingre, ikke altid selv er for gode. Eller måske er geden den djævel, der kan fare i de fleste af os, men som vi for det meste heldigvis er i stand til at undertrykke? Igen

Mobning, anderledes, 2010.

er det humoren i det gravalvorlige, der gør, at man ikke går nedbøjet fra billedet. I stedet får man en følelse af, at mobning netop er udtryk for dumhed og uvidenhed, og det sker ikke på grund af en løftet pegefinger, men ved humorens hjælp. Billedets barnlige anstrøg udstiller via humoren dårskaben, som det den er – dårskab.

Afrundning

Udstillingen i Ravmuseets kunstsæl i Oksbøl var en oplevelse. I første omgang måske ikke af den store bombastiske

slags, men mødet med Niels Rønne Jønssons malerier var en af den slags oplevelser, der levede videre længe efter, at man havde forladt udstillingen igen. Det var de små fortællinger i malerierne. Det var malerier om himmel og helvede, engle og dæmoner i et tilsyneladende barnligt og håndgribeligt billedsprog, men hvor de gamle mytologiske figurer blev både reelle og virkelige og ikke bare tomme postulat, som maleren har anvendt for at virke dannet, men som nogle gange blot er udtryk for snobberi. Jønssons umiddelbart barnlige billedsprog afvæbner beskueren, fordi det virker uskyldigt og velkendt, selvom mange vil tage forbehold for eksempelvis eksistensen af engle. Pointen er imidlertid ikke, hvorvidt engle og dæmoner reelt eksisterer, men det forhold at de i Jønssons billeder har reel eksistens. Gennem de mytologiske figurer og sit særegne billedsprog udtrykker han sin tvivl på det godes forrang frem for det onde. Ikke desto mindre nægter han konsekvent at overgive sig til kynismen og nihilismen, som han konsekvent bekæmper med humoren, hvorved han i flere af sine bedste billeder på humoristisk-poetisk vis formår at trænge den altfortærende tvivl tilbage. Humoren spiller en afgørende rolle i Jønssons malerier og virker forfriskende, men bag humoren og det barnlige findes en anfægtet maler, hvorved det humoristiske ikke bare bliver flade vitser, men som på sin egen måde fortæller os noget om at være mennesker på godt og ondt. Der findes måske ingen frelse, for tvivlen er det moderne menneskes evige følgesvend, og det kan hverken Niels Rønne Jønsson eller hans malerier ændre på. Men han viser os, at med humoren og poesien kan man udfordre aggressionen, modløsheden, kynismen, og det, der er værre. På den måde kan vi måske bedre komme overens med, at det forholder sig sådan. Som allerede sagt udstillingen på Ravmuseet var en af den slags oplevelser, som man har med sig længe efter, malerierne er nedtaget og returneret.

Se mere på Niels Rønne Jønssons hjemmeside: www.nrjoensson.dk
John V. Jensen kan kontaktes på jvj@vardemuseum.dk